

ADAMČIKOVÁ, Anna, *Between Paris und Vienna. The Diplomatic Mission of Heinrich Franz von Mansfeld, 1680-1683*, diplomová práce, FF UPCE 2023, 135 s.

posudek vedoucího práce

Aktuálnost tématu:

Při hodnocení této práce musím předně vyzvednout volbu tématu, jeho aktuálnost i náročnost výzkumu. Dějiny diplomacie v raném novověku se v posledních dvou desetiletích konečně dočkaly ze strany české historiografie větší pozornosti. Po krátkém uvedení do tématu ze strany Petra Mati či Petry Vokáčové¹ vzniklo v poslední době mnoho analytických studií a dospěli jsme také k pokusu o první českou syntézu (2018).² Ta vznikla na základě řešení projektu, který měl více výsledků, kromě studií Jiřího Havlíka, Jiřího Hrbka, Jiřího Kubeše, Lenky Maršákové např. několik studií a disertační práci Martina Bakeše.³ Podstatné výsledky pak publikovali také badatelé z Jihočeské univerzity (zejména jde o práce Rostislava Smíška)⁴ a nedávno vše završila publikace o šlechtě v diplomacii v české i anglické podobě.⁵ Tento trend je patrný i mezi kvalifikačními pracemi: v posledních letech jich přibylo a jde především o disertační či diplomové práce Univerzity Karlovy, Jihočeské univerzity, Masarykovy univerzity a Univerzity Pardubice.⁶ V podstatě nikdo ze jmenovaných autorů se ale, s drobnou výjimkou jedné nedávné studie,⁷ nezabýval císařskými diplomaty ve Francii a podobně je to i ve francouzské historiografii, protože diplomaté francouzského krále ve Vídni se také netěšili velké pozornosti badatelů.

¹ Viz kapitola v práci Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004 a některé medailony v díle Petra VOKÁČOVÁ, *Příběhy o hrdé pokoře. Aristokracie českých zemí v době baroka*, Praha 2014.

² Jiří KUBEŠ a kol., *V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie v habsburských diplomatických službách 1640-1740*, Praha 2018.

³ Martin BAKEŠ, *Diplomatem v půlnoční zemi: zástupci Habsburků ve Švédském království mezi lety 1650 a 1730*, Praha 2020.

⁴ Na císařské diplomaty v Polsku a Rusku se zaměřili Rostislav SMÍŠEK – Monika KONRÁDOVÁ (edd.), *Mezi Vídní, Varšavou a Moskvou. Diplomatická cesta Jana Kryštofa z Fragsteinu do Moskvy v letech 1657-1658*, České Budějovice 2020; TÍŽ, *The Illusion of Power or Relentless Reality? Ceremonial and Ritual Practices at the Court of Moscow in the Middle of the 17th Century through the Eyes of the Imperial Diplomats*, *Theatrum historiae* 19, 2016, s. 45-71 a další studie těchto autorů.

⁵ Petr PAVELEC – Martin GAŽI – Milena HAJNÁ (edd.), *Ve znamení Merkura. Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, České Budějovice 2020. V upravené podobě pak Petr PAVELEC – Martin GAŽI – Milena HAJNÁ (eds.), *The Nobility of the Czech Lands on the Chessboard of European Diplomacy*, České Budějovice 2022.

⁶ UK Praha: Martina BARDOŇOVÁ, *Španělská ambasáda v Praze za působení Baltasara de Zúñiga (1608–1617)*, disertační práce Univerzity Karlovy, Praha 2015; Anežka HREBIKOVÁ, *Štěpán Vilém Kinský jako císařský vyslanec v Rusku Petra Velikého v letech 1721-1722. Acta Legationis Moscoviticae aneb Diplomatické relace jako raně novověký pramen*, diplomová práce Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2016; Kristýna ANSORGOVÁ, *František Filip ze Šternberka jako císařský vyslanec v Polsku a Sasku v letech 1749–1764*, diplomová práce Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2020; MU Brno: Blanka ČECHOVÁ, *Polsko-habsburské vztahy v době Ferdinanda III. a Vladislava IV. Dynastická diplomacie a třeboňská zástavní držba*, disertační práce Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2012; Stanislav LUSKA, *Dietrichsteinové a Španělsko. Dvořanství, diplomacie a klientelismus ve šlechtické kariéře konfesního věku*, disertační práce Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2022; Jihočeská univerzita: Monika HRUŠKOVÁ (KONRÁDOVÁ), *Každodenní život císařských vyslanců v Polsku v druhé polovině 17. století*, diplomová práce Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2012; Univerzita Pardubice: kromě výše zmíněné práce Bakešovy dále Nela MICHALICOVÁ, *Ke králi i k sejmu. Císařští diplomaté a habsburská politika vůči sasko-polské unii v druhé půli vlády Augusta II. (1719–1733)*, diplomová práce Univerzity Pardubice, Pardubice 2018.

⁷ Jiří KUBEŠ – Anna ADAMČIKOVÁ, *Imperial Envoys in France in the Second Half of the 17th Century*, in: Petr Pavelec – Martin Gaži – Milena Hajná (eds.), *The Nobility of the Czech Lands on the Chessboard of European Diplomacy*, České Budějovice 2022, pp. 374–391.

Zvolené téma je tedy velmi aktuální a vítané, má též potenciál být využito v mezinárodní debatě, zároveň ale musím dodat, že je velmi náročné po jazykové i paleografické stránce, takže hned v úvodu musím ocenit autorčinu odvalu a heuristickou zdatnost.

Zdroje:

Práce je vystavěna především na původním výzkumu cca 55 německy psaných oficiálních relací, jež posílal vyslanec Mansfeld z cesty a z Francie do Vídně v letech 1680-1683. Kromě nich ještě autorka využila obsáhlou instrukci, několik dopisů z příloh relací a dobový francouzský tisk La Gazette (dostupný online). Většina zdrojů je uložena ve Vídni v Rakouském státním archivu v oddělení Haus-, Hof- und Staatsarchiv. Samostatný Rodinný archiv Mansfeldů neexistuje. Část písemností členů rodu se ukrývá v Rodinném archivu Colloredo-Mansfeldů, ale ten není opatřen moderním inventářem, a jeho výzkum tedy nemohl proběhnout. Vídeňské archivní zdroje doplnila autorka literaturou a vydanými prameny – seznam obsahuje asi 150 titulů, především anglicky, francouzsky, německy a česky psané historiografie. Autorka využila v podstatě všechny zásadní publikace k dějinám diplomacie, dějinám Mansfeldů a dějinám Francie v druhé polovině 17. století. Otázkou samozřejmě zůstává, zda neexistují další prameny ve francouzských archivech, v nichž by byly doloženy aktivity císařského vyslance na počátku 80. let 17. století. K tomu nechť se autorka vyjádří v rozpravě.

Způsob zpracování:

Anna Adamčíková si rozvrhla text do (vyjma úvodu a závěru) sedmi kapitol. První tři představují kontext zpracovávané mise a pojednávají o napjatých vztazích mezi Habsburky a Bourbony po třicetileté válce (I. kapitola, s. 18-36), raně novověké diplomacii v té samé době (II. kapitola, s. 37-49) a o osobě Heinricha Franze z Mansfeldu, jeho původu, vzdělání a zkušenostech získaných před misí i o jeho dalších osudech (III. kapitola, s. 50-55). Z tohoto kontextu jednoznačně vyplývá, že vztahy těchto velmocí byly i v mírových dobách velmi napjaté kvůli agresivní zahraniční politice francouzského krále Ludvíka XIV. a že vyslanec Mansfeld nebyl před rokem 1680 příliš zkušený v diplomacii. Jednalo se spíše o vojáka, jehož favorizovala znalost francouzštiny a jeho příbuzenská síť, protože měl za ženu vdovu po lotrinském vévodovi. Neměl ale na koho navazovat, protože poslední císařský vyslanec navštívil Francii deset let před ním a pak byly vztahy přerušeny nizozemskou válkou. Vyslance tedy nečekalo jednoduché vyjednávání.

Vlastní jádro práce pak tvoří zbylé čtyři kapitoly. V nich autorka nejprve analyzovala instrukci, kterou dostal Mansfeld před svou misí v Praze, aby věděl, jaké úkoly měl jako diplomat řešit. Po obvyklých ceremoniálních aspektech mise (několik prvních audiencí) se měl soustředit na vyjednávání o několika otázkách. Předně měl řešit stížnosti říšských stavů na francouzské aktivity na územích, jež připadla mírem Francii, ale lenním pánem zůstával císař. Hodně místa bylo věnováno také kauze lotrinského vévody a vyslanec měl zprostředkovat jednání mezi francouzským králem a vévodou. Následně autorka zrekonstruovala cestu vyslance Mansfelda do Paříže (květen – září 1680) a doložila, že už samotný průběh cesty výrazně ovlivnili, kromě tehdy panující morové epidemie, Francouzi, kteří úmyslně oddalovali příjezd vyslance do země (IV. kapitola, s. 56-68). V následující kapitole se pak věnovala otázce, nakolik se podařilo Mansfeldovi splnit úkoly z instrukce (V. kapitola, s. 69-96). Zjistila, že se mu v podstatě nepodařilo splnit žádný bod z instrukce, a analyzovala důvody, proč se tak stalo. Za klíčové považuje malou frekvenci setkávání vyslance s králem a odmítavé reakce ministra zahraničí de Croissyho, jenž torpédoval jakékoli pokusy o projednání sporných záležitostí. Zásadní pasáže se týkají francouzských snah ovládnout Štrasburk a získat pevnost Casale a autorka ukazuje, že vyslanec o všem relativně včas informoval, císaře varoval, a přesto musel bezmocně přihlížet, jak se nedaří zastavit

francouzský postup. Vše dospělo tak daleko, že Mansfeld odmítl chodit ke královskému dvoru, protože by tím legitimoval francouzský zábor Štrasburku a Casale. O to více pak vystoupila do popředí jeho role informátora, jíž se autorka věnuje v VI. kapitole (s. 97-116), kde ukazuje, s jakými jinými vyslanci Mansfeld spolupracoval, jaké informace od nich získával a jak se mu, mj., podařilo prohlédnout dissimulaci anglického či braniborského vyslance. Práci pak završuje krátké pojednání o zvláštním ukončení Mansfeldovy mise (VII. kapitola, s. 117-121). Vyslanec si vyžádal povolení k odcestování do střední Evropy v roce 1682 a místo něj legaci vedl legační sekretář a v Paříži zůstala i jeho manželka. Mise byla oficiálně ukončena až na jaře 1683, kdy Mansfeld projížděl Paříží, aby se ujal svého nového postu, funkce císařského velvyslance ve Španělsku.

Práce obsahuje mnoho nových zjištění: je přínosná jak pro životopis hraběte Mansfelda, který to později dotáhl až mezi nejvýznamnější rádce Leopolda I., tak pro dějiny habsbursko-francouzských vztahů i pro dějiny raně novověké diplomacie. Jedná se o vůbec první zpracování oficiálních relací císařského vyslance Mansfelda z Paříže a přínosnost jen zvyšuje fakt, že práce je napsána v kultivovaném anglickém jazyce, takže se jistě brzy dočká pozornosti zahraničních kolegů. Za dílčí slabiny práce považuji občasné chyby v přepisu německého textu (viz s. 93, 104, 110 či 116) a musím také upozornit na několik drobných faktických nesrovnalostí. Byl Karel IV. Lotrinský otcem Karla V. Lotrinského (s. 86)? Opravdu jsou autorství a datace mědirytiny Ferdinanda Karla Gonzagy (s. 91) neznámé? Co si mám představit pod spojením „Dutch court“ (s. 102)?

Shrnutí:

Na diplomovou práci se jedná o velmi povedený a nadstandardně rozsáhlý spis. Autorka provedla výzkum zahraničních archiválií i velkého množství literatury a prokázala, že je schopná vytvořit dobře strukturovanou a přínosnou práci. Shromáždila mnoho nových a cenných údajů, jež ani středoevropští, ani francouzští historikové zatím neznali, proto doporučuji, aby bylo jádro práce po úpravě nabídnuto jako studie do odborného časopisu. Práce splňuje všechny základní požadavky kladené na tento typ kvalifikačních textů a výhrady nejsou zásadní. Proto práci navrhuji **hodnotit stupněm A**.

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
2023.06.27 19:15:24 +02'00'

Pardubice, 27. 6. 2023

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.

thesis supervisor's review

Originality of the topic:

When evaluating this thesis, I must first of all highlight the choice of the topic, its topicality and the difficulty of the research. The history of diplomacy in the early modern period has finally received more attention from Czech historiography in the last two decades. After a brief introduction to the topic by Petr Mařa or Petra Vokáčová,¹ many analytical studies have been published recently, and we have also reached an attempt at the first Czech synthesis (2018).² It was created on the basis of a project that had multiple results, in addition to studies by Jiří Havlík, Jiří Hrbek, Jiří Kubeš, Lenka Maršálková, for example, several studies and a dissertation by Martin Bakeš.³ Significant results have also been published by researchers from the University of South Bohemia (especially the works of Rostislav Smíšek)⁴ and recently the publication on the nobility in diplomacy in both Czech and English form.⁵ This trend is also evident among qualification theses: in recent years, there has been an increase in the number of such theses, mainly dissertations and diploma theses from Charles University, the University of South Bohemia, Masaryk University and the University of Pardubice.⁶ However, with the minor exception of one recent study,⁷ virtually none of these authors has dealt with the imperial diplomats in France, and the situation is similar in French historiography, as the diplomats of the French king in Vienna have also not received much attention from scholars. The chosen topic is therefore original and welcome, it also has the potential to be used in the international debate, but at the same time I must

¹ See a chapter in Petr MAŘA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004 and several biograms in Petra VOKÁČOVÁ, *Příběhy o hrdé pokoře. Aristokracie českých zemí v době baroka*, Praha 2014.

² Jiří KUBEŠ a kol., *V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie v habsburských diplomatických službách 1640-1740*, Praha 2018.

³ Martin BAKEŠ, *Diplomatem v půlnoční zemi: zástupci Habsburků ve Švédském království mezi lety 1650 a 1730*, Praha 2020.

⁴ They focus mainly on Imperial diplomats to Poland and Russia. See Rostislav SMÍŠEK – Monika KONRÁDOVÁ (edd.), *Mezi Vídní, Varšavou a Moskvou. Diplomatická cesta Jana Kryštofa z Fragsteinu do Moskvy v letech 1657-1658*, České Budějovice 2020; Rostislav SMÍŠEK – Monika KONRÁDOVÁ, *The Illusion of Power or Relentless Reality? Ceremonial and Ritual Practices at the Court of Moscow in the Middle of the 17th Century through the Eyes of the Imperial Diplomats*, *Theatrum historiae* 19, 2016, pp. 45-71 and other articles by these authors.

⁵ Petr PAVELEC – Martin GAŽI – Milena HAJNÁ (edd.), *Ve znamení Merkura. Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, České Budějovice 2020. English, revised version: PAVELEC – Martin GAŽI – Milena HAJNÁ (eds.), *The Nobility of the Czech Lands on the Chessboard of European Diplomacy*, České Budějovice 2022.

⁶ Charles University: Martina BARDOŇOVÁ, *Španělská ambasáda v Praze za působení Baltasara de Zúñiga (1608–1617)*, dissertation, Praha 2015; Anežka HREBIKOVÁ, *Štěpán Vilém Kinský jako císařský vyslanec v Rusku Petra Velikého v letech 1721-1722. Acta Legationis Moscoviticae aneb Diplomatické relace jako raně novověký pramen*, diploma thesis, Praha 2016; Kristýna ANSORGOVÁ, *František Filip ze Šternberka jako císařský vyslanec v Polsku a Sasku v letech 1749–1764*, diploma thesis, Praha 2020; Masaryk University: Blanka ČECHOVÁ, *Polsko-habsburské vztahy v době Ferdinanda III. a Vladislava IV. Dynastická diplomacie a třeboňská zástavní držba*, dissertation, Brno 2012; Stanislav LUSKA, *Dietrichsteinové a Španělsko. Dvořanství, diplomacie a klientelismus ve šlechtické kariéře konfesního věku*, dissertation, Brno 2022; University of South Bohemia: Monika HRUŠKOVÁ (KONRÁDOVÁ), *Každodenní život císařských vyslanců v Polsku v druhé polovině 17. století*, diploma thesis, České Budějovice 2012; University of Pardubice: Nela MICHALICOVÁ, *Ke králi i k sejmu. Císařští diplomaté a habsburská politika vůči sasko-polské unii v druhé půli vlády Augusta II. (1719–1733)*, diploma thesis, Pardubice 2018.

⁷ Jiří KUBEŠ – Anna ADAMČIKOVÁ, *Imperial Envoys in France in the Second Half of the 17th Century*, in: Petr Pavelec – Martin Gaži – Milena Hajná (eds.), *The Nobility of the Czech Lands on the Chessboard of European Diplomacy*, České Budějovice 2022, pp. 374–391.

add that it is very demanding in terms of language knowledge and palaeography, so right at the beginning I must appreciate the author's courage and heuristic skills.

Sources:

This work is based primarily on original research into some 55 German-written official dispatches sent by the envoy Mansfeld from his mission from France to Vienna between 1680 and 1683. In addition to these, the author has made use of extensive instructions, several letters from the attachments to the dispatches, and the contemporary French newspaper *La Gazette* (available online). Most of the sources are deposited in Vienna at the Austrian State Archives in the Haus-, Hof- und Staatsarchiv. There is no separate Mansfeld Family Archive. Some of the writings of the members of the family are preserved in the Colloredo-Mansfeld Family Archive, but this is not equipped with a modern inventory and research could not be carried out. The author has supplemented the Viennese archival sources with literature and published sources – the list contains about 150 titles, mainly English, French, German and Czech historiography. The author has used the vast majority of crucial publications on the history of diplomacy, the history of the Mansfelds and the history of France in the second half of the 17th century. The question remains, of course, whether there are other sources in the French archives that document the activities of the imperial envoy in the early 1680s. Let the author comment on this in the discussion.

Processing method:

Anna Adamčíková arranged the text into seven chapters (except for the introduction and conclusion). The first three present the context of the mission and deal with the strained relations between the Habsburgs and the Bourbons after the Thirty Years' War (Chapter I, pp. 18-36), early modern diplomacy at the same time (Chapter II, pp. 37-49) and the person of Heinrich Franz of Mansfeld, his origins, education and experience gained before the mission and his subsequent fate (Chapter III, pp. 50-55). From this context it is clear that the relations between these powers were very tense even in peacetime because of the aggressive foreign policy of the French king Louis XIV and that the envoy Mansfeld was not very experienced in diplomacy before 1680. Rather, he was a soldier who was favoured by his knowledge of French and his family network, as he was married to the widow of the Duke of Lorraine. But he had no one to look up to, as the last imperial envoy had visited France ten years before him, and then relations were broken by the Dutch War. The envoy was therefore not facing an easy negotiation.

The remaining four chapters form the core of the thesis. In them, the author first analyses the instructions Mansfeld received before his mission in Prague, so that he would know what tasks he had to perform as a diplomat. After the usual ceremonial aspects of the mission (the first few audiences), he was to concentrate on negotiating several issues. First of all, he was to deal with complaints from the imperial Estates about French activities in territories that had fallen to France by peace, but the fief lord remained the Emperor. Much space was also devoted to the cause of the Duke of Lorraine, and the envoy was to mediate between the French king and the duke. Subsequently, the author reconstructed the journey of the envoy Mansfeld to Paris (May-September 1680) and documented that the very course of the journey was greatly influenced, apart from the then prevailing plague epidemic, by the French, who deliberately delayed the envoy's arrival in the country (IV Chapter, pp. 56-68). In the following chapter she then addressed the question of how far Mansfeld had succeeded in fulfilling the tasks of the Instruction (Chapter V, pp. 69-96). She found that he had failed to fulfil essentially any of the points of the main instruction and analysed the reasons why this had happened.

She considers the low frequency of the envoy's meetings with the king and the dismissive reactions of "Foreign Minister" de Croissy, who torpedoed any attempts to discuss contentious matters, to be key. Crucial passages concern the French efforts to take control of Strasbourg and capture the fortress of Casale, and the author shows that the envoy informed the emperor of everything relatively early, warned him, and yet had to watch helplessly as the French advance failed to be stopped. Things got to the point where Mansfeld refused to go to the royal court because it would have legitimised the French seizure of Strasbourg and Casale. His role as informer came to the fore all the more in Chapter VI (pp. 97-116), where the author shows what other envoys Mansfeld worked with, what information he obtained from them and how he managed to see through the dissimulation of the English or Brandenburg envoy, among others. The work then concludes with a brief discussion of the special ending of Mansfeld's mission (Chapter VII, pp. 117-121). The envoy requested permission to travel to Central Europe in 1682, and the legation was conducted instead by a legation secretary, and his wife remained in Paris. The mission was not officially completed until the spring of 1683, when Mansfeld passed through Paris to take up his new post, that of imperial ambassador to Spain.

The work contains many new findings: it is useful for the biography of Count Mansfeld, who later became one of Leopold I's most important advisors, as well as for the history of Habsburg-French relations and the history of early modern diplomacy. This is the first ever treatment of the official accounts of the imperial envoy Mansfeld from Paris, and the usefulness is only enhanced by the fact that the work is written in cultivated English, so that it will surely soon receive the attention of foreign colleagues. I consider the occasional errors in the transcription of the German text (see pp. 93, 104, 110 or 116) to be partial weaknesses of the work, and I must also point out a few minor factual discrepancies. Was Charles IV of Lorraine the father of Charles V of Lorraine (p. 86)? Are the authorship and dating of the engraving of Ferdinand Charles Gonzaga (p. 91) really unknown? What is meant by the phrase 'Dutch court' (p. 102)?

Summary:

For a thesis, this is a very good and above-standard piece of writing. The author has done research on foreign archival materials and a large amount of literature and has shown that she is capable of producing a well-structured and useful thesis. She has gathered much new and valuable data that neither Central European nor French historians have known, so I recommend that the core of the work, once defended, be offered as a study for a scholarly journal. The thesis meets all the basic requirements for this type of qualifying text and the reservations are not major. Therefore, **I propose to grade the thesis as A.**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
2023.06.27 19:49:57 +02'00'

Pardubice, 27 June 2023

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.